

Nähili ýazmaly? – 2

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Nukdaýnazar, Oýlanmalar

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Nähili ýazmaly? – 2 NÄHILI ÝAZMALY?

Bir dostum bar.

Kompozitor.

Özem hakykysyndan bolmaga çemeli.

Sebäbi hemme zadyňam “hakykylary” birneme “bu dünýäň adamsy däl, sähneräk” bolýar-a. Olam bir ýere gidip barýarkaň birdenkä özüni unudýar-da, sag eliniň barmaklaryny birgeňsi gymyldadyp, howada “pianino çalmaga” başlaýar. Özem nämedýänini aňsyranok. Onsoň birsalym oňa päsgeň bermän ýöreyäň-de, howada “çalýan sazyny” dynýar welin, soraýaň:

-Dos, näme çaldyň-aý şumat?

-Häh?!-edýär, ilk-ä. Soňam serine gelyär-de, müýnli gyzarýar:-

Äý: “Juzeppe Werdiň “Trawiatasyndan bir heňiň dutar mukamy goşulan täzeçe aranžirowkasy nähili bolarka?” diýen pikir kellä geldi-de, şony synap gördüm-läý :-).

Ine şo dostam käte özüňe lezzet berýänje oýa gümra bolup, hiňlenjiremäge başlaýaň welin, ýüzüni ejirli çytýar-da, özelenýär:

-Agamjan! Gaýrat et! Senbir aýdym aýtmasana! Duranja ýerimde

diriligime çüýredýäň-dä meni!

Elbetde “bilbil owazymyň” berýän “lezzetine” çydap bilýän däldir-dä. (*Şuny dogrusy: “ezýetine” diýip okasaň meň pikirimçe, has dogry bolaýmagy ahmal* □).

Megerem, islendik hünärde-de dissonans gaty “gulaga ýakymсыз еşidilýän” bolmaly-da.

Ýazmakda-da, söz saz-a däl welin, onda-da sözlemde dissonans bolsa derrew bildiräýýär.

Geň.

Jany-teni bilen, gyzylödegini agzyndan çykaraýjak bolup, tersligine çöwrülip ýazýan adam, ýazan zadyny elledikleri içi-bagry tütäberýär.

Hemme ýerinden döredijilik tekepbirligi çogup-çykyp dur-da.

«Erbet bolsun, samsyk bolsun, ýöne meň aýdyşym (ýazyşym) ýaly bolsun!» diýen düşünje özümde gaty çökderdi.

1999-njy ýylda «Edebiýat we sungat» gazetine «Taşlanan öý» atly, werlibrde ýazylan goşgyny eltip berdim.

: -), elbetde goşgy (*çyn manysyndakyny*) ýazyp bilmeýändigine, dünýe ýumrulaýsyn, barybir ýazybam bilmejekdigiňe aňryýany bilen gözüň ýetibem dursa, onda-da, adam pahyr: «Türkmeni göçürjek bolsaň gapdalyndan göç geçir» ýa-da «Toý agzalsa çakyr süňk gozganar» diýilýänine çalymdaş bir, şow-şow was-wasylykdyr-da, «il ýazýa, meň niräň şolaňkydan kiçimiş» diýip, öz-özüne ýel berip eltendirin-dä : -). («*Dälä bir ýel ber, eline-de pil ber*» diýleni ýadyma düşüp gitdi □).

Onsoň bu goşgynam Azat aga (*şahyr Azat Rahmanow*) alyp galady. Bijaý gowy adam. Mähirli, sypaýy, salyhatly. Olam goşgyny halamasa-da maňa ýagşylyk etjek bolup, ony täzeden özüçe ýazyp gazetde çykardypdyr. Munam soň bir gün hekaýa eltdim welin goşgyň çykan gazetini maňa gowşurýar.

Ynansaňyz, bir ölüp bilmedim.

«Äý, muny beýtmeli däl ekeniň-laý, Azat aga!» diýip hymy-symy etdim-de, ýüzüme urlan ýaly bolup gaýtdym.

Şondan öňem-ä gaşgy ýazmajak bolup jan çekýärdim, ýöne soň-a edil köküne palta urlan ýaly boldy.

Gazetde meniň adymdan çykan şol goşgy, hemişe hakydamda,

häzirem: «Sygmajak ýeriňe sokulma, sokulma, sokulma...» diýip
tükeniksiz radiosignal ýollap dur.
Umuman şeýleräk.

Ýazmagyň iň gynançly ýerem, ýazan zatlaňdan sähelçejiğiniň
adamlara ýarap, olaryň hakydasynda galýany!
Zeýrenemok, estagpurulla!
Hiç kim elimden çekip, süýräp ýazmaga mejbur etmedi.
Özüm elim bilenjik keýpine başladym.
Ýöne ýüzlerçe zady yhlas edip ýazýaň, nesibesi çüwüp halkyň
ýadynda galýanam 1-2 sanysy.
Stiks (*greklerde: "Leta"*) derýasyna – Unuduş derýasy (*Рекa
Забвения*) diýýäler.
Bihuda zähmetiň şertli aňlatmasam Sizifiň zähmeti.
Ine döredijiligem şu iki mifiki aňlatmaň arasy-da.
Ýazyp başlamankaň-a, kelläňde ideýa şeýlebir ajaýyp bolup
görünýär.
Ýazýarkaňam özüňe zor salyp ýazman, duýgyň gyjyklanyp ýazsaň
ýazýanyň özüňe şeýlebir gowy görünýär. Soňundan okap görýäňem
welin...
"Okan namazyň ürküzen gurbagaňa degmedik".
Onda-da: "Äý... belki okygy gowy garşylar" diýen körje umyt
bilen, zähmetiňe dözmän, kime niýetlän bolsaň şoňa-da
hödürleýäň.

Şu ýazmak meselesinde bir zady aýdaýyn:
Bu zat ýaman bir ynjyk zat, şoň üçinem bir zady çynyň bilen
ýazjak bolsaň ilki şony çynyň bilen özüňden, süňňüňden
geçirmeseň bolanok.
Hasratmy?
Alla görkezmesin, ýüregiňe gan öýdürip görmeli, iň bolmanda
öz-özüň içiňde. Ruslar: "сопереживание" diýýär-ä. Elbetde bu
sözi, ahwalaty: "duýgudaşlyk" diýip terjime etseň bolýar.
Ýöne, bilemok, nämüçindigini, maňa-ha bu terjime şol ahwalatyň

mazmunyny, tagamyny dogry açmaýan ýaly.

Diýjek bolýanym, okaýany özüň bilen soperežewat etdirmekçi bolsaň, hut şo сопережевания-ny özüňde onlarça esse güýçlendirmek gerek bolýamyka diýýän.

Bu duýgam edil muskul ýaly. Onam üznüksiz türgenleşik bilen prokaçat edip bolýar.

Mugallymyňa ilkinji hekaýalarymy görkezende (ýogsa şomat öz ýanyndan monça bolup: “ýazýan-ow” diýip ýörenime 3 ýyl dagy boluberipdi □), mollym okap ýylgyrdy-da, şeý diýdi: “Hindi kinolaryny kän görýäň öýdýän? Iň soňunda “hemmeleň ölýän” hekaýalaryny ýazmaga ýykgyň edýäň welin,”.

Daşymdan syr bermesemem, içimden utanjyma ýer ýarylmady, men girmedim.

Onsoň öýe baryp, bar ýazanymy otladym-da birki hepde içimi hümläp gezdim. Soňam “hemmeleň ölmeýän” hekaýasyny ýazmagyň alajyny agtaryp ugradym.

Umuman, bujagaz “çalaşža” tejribe alyş-çalşygyna dogry düşünersiňiz diýip umyt edýän. Sebäbi öňde biri aýdypdyr-a:

-Iň peýdasyz alym kimdir?

-Bilýänini öwretmeýän.

Ýöne “mugallymsyramak” diýip hasap etmäweriň.

Umuman ýazmak babatda bilýänjämi aýdaýaýyn diýdim. Ýogsa “alahekegem bolsaň hekemiňi tana” diýlişi ýaly, menem başardygymdan öz “hekemimi” tanajag-a bolup, elmydama diýýän öz-özüme: “Men nire, goşgy nire” :-).

Olam başardýarmy, başartmaýarmy?

Allah billäh.

Soňky döwürler henekli bir zat ýazsaň, öňünden «degişmäň» «degişmedigini» göni ýazaýmasaň, adamlaryň, esasanam ýaşlaryň üşügi kütelýär. Hatda anekdot aýdyp berseňem, niresinde gülmelidigini açyk hetjykläp: «Bir munt! Bir munt! Boldy. Ine şu taýjygynda gülüp başlaberiň. Hut şu taýsy anekdotyň güldürýän göbegi!» diýip aýdaýmasaň: «Nämdiýýäň-aý, ýaşuly?!» diýen ýaly edip, jinnekçe-de gülmän-yşman ýüzüne mölterilip

durlar.

Arada bir gün gurluşykçy hünärmenleriň resminamasyny hukuga laýyk resmileşdirmäge kömek etdim. Şonda: «Meseläniň özenini dogruja düşündirseňiz, ony resmi hukuk diline salaýyn, kyn däl, onsoňam siziň aýdýan zatlaryňyz kanuna laýykmy dälmi, onam derrew kesgittläris» diýsem, bir zatlar aýdyp, bulaşdyryp äpberdi. Onsoň menem ol ýigit: «aljyraýan bolaýmasyn» diýen çaklama bilen, ony köşeşdirmek üçin, bälçireýän kişiräp, oňa şu aşakdaky ýaly nutukça sözlär oldum:

-Bu meseläniň stagnasiýada galadyrylmazlygyna itergi bermek, şunuň bilen baglylykda-da, onuň çözgüdiniň bolsa latentligini üpjün etmezlik üçin, ony hemmetaraplaýyn analiz etmeklige çemeleşilende, onuň obýektiv we subýektiv taraplaryna doly, dogry hem gyşarnyksyz we takyk hem birmeňzeş baha bermekde, bir tarapdan-a uniwersal häsiýetli, ikinji tarapdanam individual ähmiýetli alternatiw-dispozitiw kriteriýalardan ugur almaly we şeýle-de imperatiw-şertlendirilen determinantlary zerur derejedäki effektiwlik hem effektlilik bilen ulanmaly diýen pikir, meseläniň logiki düzüm gurluşyndan we materialistik-ideal mazmunyndan gelip çykýar.

Nädendir öýdýäň?

Gözüni orsuň mis baş köpükligi ýaly edip, söm-saýak bolup dur. Onsoň: «Häk edeniň bar bol-a! «Ogram özüne osar, orramsam» diýleni ýaly, myny nädip äpberädiň-ow, dosty?! Honha stupora düşüp gald-a!» diýip özüme käýindim-de, mümkin boldugyndan baş ýaşly çaga düşündiren ýaly edip, onuň bilen resmileşdirilmeli mesele hakda sorag-jogap alyşmaga başladym.

Ine şuň ýaly:

-Köşejik, sü näm?

-Çüçji!

-Çüçji mämden ýasalýa?

-Şekeladdan.

-Hä dogry aýdýaň, balajyk! Sen-ä ýaman ýitiye ekeniň. Onsoň bi şekelad nämden ýasalýa?!

-Çüçjiden.

-Aý howwo-dou, köşek! Indi şeýdip ýapyk aýlawda pyrlap alyp ýatarsyň-laý men pahyry!

-Ýo-hou, daýy-y! Men-ä seni alybam ýatammok. Seni nädip alaýyn-aý? Sen ullokon-a-hou! Ejemiň eline sygaýmasaň, meň elime sygmazsyň-a-hou, daýy!

(Edenine şükür, etjegine-de! Her niçigem bolsa: «eline» diýdiň, «ejemiň gujagyna» diýmediň, toba, estagpurulla ☐).

Ýazmak, ýazmazlyk, öz ýazanlaryňa edilýän belliklerdir, öwgüler ýa-da ortalýk, “ikaralyk içýakan” diýilýän zatlar hakda şuny belläsim gelýär.

Aýdasyň gelýämi?

Aýtmaga göwnüňde zat barmy?

Aýt gizleme, soňa goýma, ruhdan düşme, özgeleri diňle, ýöne netijäni özüň çykar.

Hiç kim näçe tejribeli, bilimli, akyllý, zehinli, ýaşuly we ş.m. bolsa-da, ol seniň ömrüňem ýaşap bilmez, seň deregiňe seniň aýtjagyňam aýtmaz.

Her kim saňa nähili golaý bolanda-da diňe öz ömrüni ýaşaýar.

Şoň üçinem bellik ýa-da tankyt ruhdan düşüp, aýdasyň gelýän zady aýtmakdan ýüz döndermek üçin esas däl-de, kämilleşmek üçin badalga!

Ine öz aýdýanlaňňa aýdylýan islendik gowy-erbet-ortalýk zatlaram şu nukdaýnazaryň “eleginden” geçirseň, ýalňyşmarsyň.

Öňde biriniň: “Ýazan zatlaryňy her ýyлаşadan bir gezek hökman redaktirläp durmaly. Şonda iň soňunda öňki ýazan altmyş alty tomuňdan birje tomy ýa galar, ýa galmaz” diýýäni çyn-aý.

Orslarda bir edebiýat saýty bar: «Şu günüň awtorlary» ýa-da «Awtorlar şu gün» (<https://author.today>) diýen. Ine şonda dürli awtorlar eserlerini operatiw, onlaýn, interaktiw usulda ýazýalar. Ýagny her gün eserinden ýazan bölejigini saýtda goýýar. Her bölejigine-de sähelçe baha kesýär. Onsoň okyjylaram şojagaz tölegini geçirip, eseriň bölejigini

okawarlar hem-de oňa pikirlerini, belliklerini ýazýarlar. Onsoň awtorlar degerli diýip hasaplan belliklerini kabul edip, eserlerini düzedýärler. Şeýlelikde, bu usulda bir okda iki däl-de birnäçe «towşan» urulýar:

- 1.Eserler okalýar;
- 2.Awtorlar yzygiderli, birsyhly we çalt kämilleşýär;
- 3.Awtoryň zähmetiniň haky tölenýär (Awtor üçin goşmaça stimul);
- 4.Okyjy eseriň döreýiş prosesine gönüden-göni çeklilýär;
- 5.Eser köpüň pikir bilen has kämilleşýär;
- 6.Eser, soň üsti bilenem edebiýat reklama edilýär;
- 7.Eseriň şowhuny ýetse, ol neşirýatçylaryň ünsüni çekýär we ony çap etmek üçin teklip bilen awtora ýüzlenýärler;
- 8.Eserem, awtoram şeýlebir «zabun elekden» geçýär welin, ol ýerde üstünlik gazanan awtora: «tanyş üsti bilen at-abraýa mynasyp bolupdyr» diýip igenmäge ýer galmaýar. Sebäbi kitabyň reýtinginem, gazanjynam, toplaýan balynam kesgitleýän okyjy.

Pul töläp ýazanyňy okamaga ymtylýarlarmy?

Diýmek, gowy ýazypsyň.

Ymtylanoklarmy?

Bud dobr (*bizkiçeleseň-ä: “gaýrat izzelaý pažalyssa” bolýa, türkmençeleseňem: “merhemet et” ýa-da “gaýrat kylsana” bolýa* □), öz möwritiň gelyänçä garaşyber.

Edebiýat – edil dürli güllerden boglan çemen ýa-da dürli müşki-anbardan düzülen atyr ýaly.

Ol hiç kimiň atasyndan galan mellegi dälmiä diýýän.

Synanyşybermeli.

Gözläbermeli.

“Diňe hiç zat etmeyän adam ýalňyşmaýar” diýilýär-ä.

Edebiýat we sungat eserlerinde çeper simwollary gereginden artykmaç köp ulanmak hakda birazajygam bolsa, kinaýaly şu

aşakdakylary diýesim tutýar:

Nä, tapar-tapmazyň çagasy my?

Üýşür hemmesini.

Sungat bolar-da.

“Bula-bula, ber gula” diýilmeýämi?

Waka:

Biz ýetginjek. Dostuma malýatagyny arassalaşýan. Iki bolup ýatakdan çykaran dersimizem araba (galtak, biz tarapda: “jykyram” diýilýä) bilen mellege daşap ýaýratmaly. Mellegem yzgarly, agyr dersli araba batýar. Onsoň dostumyň kakasy: “daşamansyňyz” diýmez ýaly, onuň öňünden geçmek üçin mellege birneme ders daşan bolduk-da, galanynam aňsadyňa bakyp, malýatagyň daşynda üýşürüp goýduk. Kakasy işden gelip, dostumdan sorady:

-Oglum, bi nä dersini hemmesini mellege ýaýratmansyňyz?

-Äý,-diýip dos, buýnuzagy hyrdady-da, şowatjyk bahana oýlap tapdy:-Köp düşäýmesin diýdik-laý.

Elbetde aldaýandyrys öýdýändiris-dä.

Dosuň kakasy gülmän-yşman, “hümm” etdi-de, diýdi:

-Oglum, edil nahary ýag bilen zaýalap bolmaýşy ýaly ýerem ders bilen zaýalap bolýan dälidir...

Elbetde dostumyň kakasy pahyr oglunyň bahanasyna görä “gömüşim” edip, diýäýdi. Halys waňk bolaýmasaň, nahar-a ýag bilen iýip bolmaz derejede, ýerem ders bilen ekin gögermez derejede “zaýalap” bolýandygy düşnükli-dir-le.

Şoň üçin käbir edebi we sungat eserlerem “nahary ýag, mellegem ders bilen zaýalabilmiýoň” diýdirýänskiý edilip simwollardan münderlenýärler.

Şeýlelikde, nahar-a ýag, mellegem ders, suraty ýa-da gaýry çeper eserem simwollaň artykmaçlygy bilen “zaýa çikadi” edip bolýan ekeni diýen netije emele gelýär :-). Oýlanmalar